

نگارخانه

فصلنامه علمی

وابسته به بنیاد فرهنگی خدماتی امام حسن عسکری (ع)

راهکارهای برای پیشگیری از بزهکاری و اصلاح مجرمین / سید محمد حسینی دره صوفی

ارزش اثباتی ادله الکترونیکی در حقوق ایران و افغانستان از منظر فقه اهل بیت / محمد زمان عارقی

بررسی فقهی شرطیت ختان در طواف / سید رضی قادری

جرم سرقت و مجازات آن از منظر فقه اسلامی، قوانین ایران و افغانستان / قربانعلی مبلخ

نظریه حرمت جهاد پیش از قیام حضرت مهدی، با نگاه نقادانه به نظرات عبدالله الموصلی / محمدجعفر میلان نورانی و همکاران

جستار در باب جهاد / قربانعلی حکیمی

عوامل برکت ساز و برکت سوز در قرآن کریم / سید محسن حسینی

عنوان: فصلنامه علمی نسیم کوثر

مدیر مسئول و سردبیر: سید محمد حسینی دره صوفی

ویراستار: سید محمد نقوی

گرافیکست: سید محمود محسنی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۶۰،۰۰۰ تومان

صاحب امتیاز: بنیاد فرهنگی خدماتی امام حسن عسکری (ع)

شماره تماس: ۰۰۹۸۹۳۵۳۹۶۹۷۷۶

سایت فصلنامه: nasimekosar.blog.ir

ایمیل: nasimkosar1399@gmail.com

دفتر مرکزی و محل چاپ: قم، شهرقائم، ۱۲ متری شهید رجایی، پلاک ۵۲

راهنمایی نویسندگان و شیوه نامه نگارش فصلنامه علمی نسیم کوثر

۱. مقاله قبلا در نشریه دیگری به چاپ نرسیده یا همزمان برای سایر مجلات ارسال نشده باشد.
۲. مقاله دارای عنوان، چکیده به زبان فارسی، واژگان کلیدی، مقدمه، متن اصلی، نتیجه گیری، منابع و ماخذ باشد.
۳. مقاله در برنامه word و باقلم IR lotus و اندازه ۱۴ نازک بوده. و عنوان مقاله با قلم B Titr و اندازه ۱۴ تایپ شود.
۴. حجم هر مقاله حداقل ۱۲ و حداکثر ۲۲ صفحه باشد.
۵. کلمات کلیدی بین ۴-۷ کلمه و بصورت فارسی باشد.
۶. چکیده فارسی، از ۱۵۰ تا ۲۰۰ کلمه باشد.
۷. معادل انگلیسی اصلاحات و مفاهیم علمی رایج پانویس شود.
۸. ارجاع به منابع درون متنی باشد. داخل پرانتز، نام خانوادگی، سال انتشار و شماره صفحات ذکر شود. مثال (حاجی ده آبادی، ۱۳۹۶، ۱۰۰).
۹. فهرست منابع و ماخذ، به ترتیب الفبای نام خانوادگی نویسندگان، باشد (الف). کتابها: نام خانوادگی نویسنده، نام نویسنده، سال انتشار، عنوان کتاب، (بصورت توپر)، نام خانوادگی مترجم یا مصحح، نام مترجم یا مصحح، شماره جلد، محل انتشار و ناشر. مثال: هارت، هرت، ۱۳۹۰، مفهوم قانون، راسخ، محمد، تهران، نشر نی.
- ب. مقالات: نام خانوادگی، نام، سال انتشار، عنوان مقاله، (بصورت توپر)، نام مجله، شماره مجله و شماره صفحات اول و آخر مقاله. مثال: رضایی، محسن، ۱۳۸۵، روش تجربی، فرهنگ مدیریتی سال چهارم، شماره دوازدهم، ۱۷۲، ۱۸۹.
۱۰. در زیر عنوان مقاله اسم نویسنده یا نویسندگان و در قسمت پاورقی ایمیل و سمت پژوهشگر و همچنین مشخص نمودن نویسنده مسئول. (به عنوان مثال حسینی، سید محمد، دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی، جامعه المصطفی العالمیه، قم).
۱۱. مقالات بیانگر آرا و نظرات نویسندگان است و فصلنامه نسیم کوثر مسئولیتی ندارد.

اعضای هیأت تحریریه:

۱. سید محمد حسینی دره صوفی، دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی،
نخبه و پژوهشگر برتر در دانشگاه بین المللی المصطفی. قم
۲. دکتر سید رضی قادری، دکتری فلسفه اخلاق از دانشگاه باقر العلوم،
سطح چهار فقه و اصول حوزه، استاد سطوح عالی حوزه. قم
۳. محمدعلی علیدادی، دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی، جامعه
المصطفی العالمیه. قم
۴. حفیظ الله محمدی، سطح چهار، دانشگاه خاتم النبیین. کابل
۵. قربانعلی مبلغ. کارشناسی ارشد فقه و حقوق قضایی، جامعه المصطفی
العالمیه. قم.

فهرست مطالب

۷	راهکارهای برای پیشگیری از بزهکاری و اصلاح مجرمین
۲۳	ارزش اثباتی ادله الکترونیکی در حقوق ایران و افغانستان از منظر فقه اهل بیت (ع) و فقه حنفیه
۴۵	بررسی فقهی شرطیت ختان در طواف
۶۱	بررسی جرم سرقت و مجازات آن از منظر فقه اسلامی، قوانین ایران و افغانستان
۱۰۱	بررسی نظریه حرمت جهاد پیش از قیام حضرت مهدی، با نگاه نقادانه به نظرات عبدالله الموصلی
۱۲۷	جستار در باب جهاد
۱۴۷	عوامل برکت ساز و برکت سوز در قرآن کریم

راهکارهای برای پیشگیری از بزهکاری و اصلاح مجرمین

سید محمد حسینی دره صوفی^۱

چکیده

همزمان با پیدایش بشر، بزه و بزهکاری نیز به وجود آمد. تاریخ مملوء از ناهنجاری‌ها و ناسازگاری‌های است که در بستر آن فجایع عظیمی به وقوع پیوسته است. همزمان با به وجود آمدن پدیده شوم بزهکاری، تلاش‌های برای مقابله با آن آغاز شده و سیر صعودی و تکامل خود را ادامه داده است. مهم‌ترین دغدغه نیروهای که یا خود را مبتنی بر دستورات الهی می‌دانستند و یا عقلاً طرفدار خیر و خوبی بودند، جلوگیری یا متوقف کردن این مولود شوم بوده و تلاش‌های طاقت‌فرسایی در این راستا انجام داده‌اند که نتیجه آن راهکارهای چون پیشگیری عمومی از جرم، پیشگیری کیفی، پیشگیری اختصاصی و پیشگیری وضعی می‌باشد در پیشگیری وضعی با راهکارهای متعددی، جلوگیری از ارتکاب جرم گرفته می‌شود و از سوی دیگر می‌توان گفت هر مجرمی نیاز به درمان دارد چون مبتلا به نوعی مشکل روحی و روانی است و مجرم بالفطره‌ای وجود ندارد و در صورتی که زمان برای درمان آن وجود داشته باشد، درمان‌پذیر است.

کلید واژه: اصلاح مجرمین، عوامل پیشگیری از جرم، بزهکاری، مجرم،

جرم

۱. دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی، جامعه المصطفی العالمیه، قم. این مقاله در سال ۱۳۹۳ و در زمان که نویسنده در حال تحصیل فوق لیسانس بوده نگارش یافته است.

۱. مقدمه

بزرگ‌ترین معضل در یک جامعه که سرمایه‌های مادی و معنوی زیادی را مصروف خود نموده است پدیده بزهکاری است. هرچند ریشه‌کن کردن جرم و جنایت در جامعه با ابزارهای کنونی غیرممکن است، اما محققان برای پیدا کردن راه‌حلی که بتواند آمار بزهکاری را پایین بیاورد و راه‌های که بشود از وقوع جرم جلوگیری کند، تلاش می‌کنند و تا به حال تا حدی موفق بوده‌اند. در این راستا فعالیت‌های زیادی انجام شده است چه در کشورهای غربی و چه در کشورهای اسلامی و کتاب‌های متعددی در این مورد به نگارش درآمده است که هرکدام در حد توان خود راه‌حل‌های ارائه داده‌اند. مهم‌ترین هدف جرم‌شناسان کاسته شدن از جرم و جنایت به وسیله‌ای راهکارهای چون از بین بردن عوامل جرم‌زا، پیشگیری از جرم و اصلاح و درمان مجرم است که نگارش پیش رونیز به همین مقوله‌ها می‌پردازد. چه باید کرد تا آمار بزه و بزهکاری پایین بیاید؟ چگونه به اصلاح و درمان مجرمین پرداخت تا بار دیگر به آغوش جامعه بازگردند.

۲. چهارچوب نظری

۱-۲. تعریف جرم

صاحبان اندیشه هرکدام با توجه به حوزه تخصصی خود، تعریفی از جرم ارائه کرده‌اند؛ بنابراین، تعریف خاصی که موردقبول همه آن‌ها باشد وجود ندارد. حقوق‌دانان به تعریفی که قانون از جرم نموده بسنده کرده‌اند، درحالی که جامعه‌شناسان بر اساس معیارهای جامعه‌شناختی به تعریف جرم پرداخته‌اند

۱-۱-۲. تعریف جرم از منظر قانون

عده‌ای از حقوق‌دانان معتقدند که نقض قانون هر کشوری در اثر عمل خارجی در صورتی که انجام وظیفه یا اعمال حقی آن را تجویز نکند و مستوجب مجازات هم باشد، جرم نامیده می‌شود (دانش تاج زمان، ۱۳۶۴، ص ۴۳).
برخی با حذف بعضی قیدها، آن را با عبارت کوتاه‌تری تعریف کرده و گفته‌اند:

جرم عبارت است از: هر فعلی که قانون آن را ممنوع اعلام کرده و فاعلش را مستحق مجازات دانسته است یعنی در واقع، جرم (جنایت) عبارت است از زیر پا گذاشتن قوانین جزایی (جولیوس گولد ویلیام کولب ۱۳۷۶، ص ۳۲۰).

در حقوق کیفری ایران هر فعل یا ترک فعل که مطابق قانون، قابل مجازات یا مستلزم اقدامات تأمینی و تربیتی باشد، جرم محسوب است و هیچ امری را نمی‌توان جرم دانست، مگر به موجب قانون برای آن مجازات و یا اقدامات تأمینی یا تربیتی تعیین شده باشد (قانون مجازات اسلامی مصوب ۲۱ تیرماه ۱۳۶۱ ماده ۲).

۲-۱-۲. جرم از دیدگاه جامعه‌شناختی

دورکیم، جامعه‌شناس فرانسوی، معتقد است که جرم تا حدی یک پدیده طبیعی برای تمام جوامع است، در تمام زمان‌ها وجود داشته و از فرهنگ و تمدن هر جامعه ناشی می‌شود. وی در تعریف جرم می‌نویسد: جرم از نظر ما، عملی است که حالت نیرومند و روشن وجدان جمعی را جریحه‌دار می‌کند (امیل دورکیم، ترجمه باقر برهام، ۱۳۶۹، ص ۹۳).

در بیان خصلت مشترک همه جرم‌ها می‌نویسد: جرم‌ها اعمالی هستند که همه اعضای یک جامعه آن‌ها را به صورت عام محکوم می‌کنند (همان، ص ۸۶).

۲-۲. پیشگیری در لغت

از نظر لغوی واژه پیشگیری دارای دو معناست:

پیش‌دستی کردن و به جلوی چیزی رفتن (محمد معین، فرهنگ فارسی عمید، ص ۲۰۵).

آگاه کردن، خبر چیزی را دادن و هشدار دادن (علی اکبر دهخدا، لغت‌نامه دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۴، ص ۵۹۹۱).

۳-۲. پیشگیری در اصطلاح

پیشگیری در معنای اصطلاحی و در جرم‌شناسی در معنای اول استفاده می‌شود، یعنی به جلو بزهکاری رفتن با استفاده از فنون مداخله و به منظور جلوگیری از وقوع

بزهکاری (ریموندکسن، مترجم، مهدی کی نیا، ۱۳۷۴، ج ۱، ص ۱۳۲).
پیشگیری از وقوع جرم نیازمند طرح هدف دار و منسجمی است که باید باقوت و قدرت ادامه یابد تا به هدف نهائی که خشکاندن ریشه جرم و جنایت است نائل آییم، بدون شک بدون داشتن یک طرح جامع و قوی نمی توان به چنین هدف مهمی رسید.

۲-۴. پیش نیازهای پیشگیری

تأثیر عناصر متعدد محیطی و اجتماعی و فنی بر افراد را نمی توان نادیده انگاشت که این تأثیرات بر بزهکاری یا بزه دیده واقع شدن افراد تأثیر بارزی دارند. درحالی که می دانیم طراحی های محیطی و شهری توانسته اند با کاهش امکان بروز افعال مجرمانه و یا بالا بردن هزینه های جرم، بر آمار بزه مؤثر باشند، نمی توان با مفهوم پیشگیری چندان بسیط و ساده برخورد کرد. این امر نشان از نیاز شدید به همکاری نهادهای مختلف برای پیشگیری از وقوع جرم دارد. قوای سه گانه باید در جهت کاهش آمار جنایی با یکدیگر همکاری کرده و این امر را با برنامه های جامع در حوزه های ملی و محلی پیگیری کنند.

۳. انواع پیشگیری از وقوع جرم

راه های پیشگیری را می توان به پیشگیری کیفری، عمومی، اختصاصی و وضعی تقسیم کرد، در این نگارش هریک را به طور مفصل مورد کنکاش قرار می دهیم.

۳-۱. پیشگیری کیفری

سیاست کیفری (حقوق جزا): قانون گذاران برای مبارزه با جرائم، به حقوق جزا واصل انتقام متوسل شده اند، سیاست کیفری با توسل به حقوق جزا مبارزه علیه جرم را دنبال می کند و طبیعتاً جنبه سرکوبگری و تنبیهی دارد.
البته دانش جرم شناسی نشان داده است که سرکوبگری و تنبیه صرف، همیشه و به طوری کامل موجب تعادل جامعه نمی شود (سید محمود میر خلیلی، بیتا، ص ۲۵).
یکی از اشکالات عمده پیشگیری کیفری - که گویای ضرورت تکمیل آن با

پیشگیری‌های دیگر است - عبارت است از اینکه: باید قانون‌گذار، مجازات و اقدامات تأمینی پیش‌بینی کند و دستگاه قضایی میزان آن را معین و اجرا نماید، بنابراین بین ارتکاب جرم و مجازات، فاصله وجود دارد که آیین دادرسی دچار اطاله است و به دلیل همین فاصله، مجازات جرم را تداعی نمی‌کنند. درعین حال، پیشگیری کیفری در جنبه عام خود دارای بعد ارباب توسط مجازات است که مخاطب آن همه‌ی جامعه هستند که با اطلاع از مجازات متنبه می‌شوند و جرم کاهش می‌یابد. در جنبه‌ی خاص نیز (مخاطب بزه‌کار است) هدف پیشگیری از تکرار جرم و اصلاح مجرم است.

در پیشگیری کیفری عام، سه محور تهدید بالقوه به مجازات، تهدید بالفعل به مجازات، سرعت در اجرای مجازات مورد توجه است که عمدتاً روی محور اول و با نبود آن به ترتیب روی محورهای دیگر توجه می‌شود.

در بازدارندگی عمومی دو موضوع «قطعیت» (افزایش احتمال اجرای مجازات) و «شدت و تناسب مجازات با جرم برای بازدارندگی» مورد توجه است

پیشگیری جنایی یعنی سازمان بخشیدن منظم به مبارزه علیه بزه‌کاری. سیاست جنایی بعد از سیاست کیفری ایجاد شد، چون پیشگیری کیفری به تنهایی موجب تعادل جامعه نشد، بنابراین به طرق پیشگیری غیر کیفری احساس نیاز شد؛ زیرا ماهیت افراد در مقابل کیفرها یکسان نیست، یک کیفر با توجه به ماهیت متنوع بزه‌کاران اثر یکسان ندارد و اعمال سرکوب و قهر آمیزی صرف، نقش کاملاً مثبت ندارد، از این رو سیاست پیشگیری جنایی با ابزارهای متنوع غیر کیفری لازم است.

همچنین لزوم صرفه‌جویی در هزینه بزه‌کاری‌ها و کاهش خسارات نظام قضایی، ایجاب می‌کند به اقدامات پیشگیرانه پرداخته شود. این سیاست پیشگیری در مجموعه سیاست‌های اجتماعی قرار می‌گیرد، زیرا برای جلوگیری از جرم، علاوه بر ابزارهای قضایی، جامعه نیازمند ابزارهای اجتماعی نیز هست (محمد عابد میانجی، ۱۳۸۸، ص ۲۱-۲۲).

در دهه‌های متعدد کارهای پرهزینه و داوطلبانه، از جمله صدها پروژه تحقیقاتی و اقدامات کم‌و بیش شدید و با درمان کسانی که تاکنون مرتکب جرم شده و وارد سیستم عدالت کیفری گردیده‌اند، امید به مبارزه مؤثر با جرم از طریق اقدامات

کیفری درمانی را تحقق بخشید.

ریموندگسن بعد از پژوهش‌های فراوان در مورد اثرات پیشگیری اقدامات کیفری چنین اظهار عقیده می‌کند (خیرالله تیموری، ۱۳۷۸، ش ۲۶ ص ۸۷).

در نتیجه به طور قطعی آشکار شد که ضمانت اجرای کیفری اثر ناچیزی دارند و واقعاً نمی‌توانند نقش اختصاصی خود در پرهیز از تبهکاری ایفا کنند و بدین ترتیب عنصر مهمی برای سیاست جنایی محسوب نمی‌شوند.

طرح‌ها و تجربه‌های اصلاحی جمعی که در مناطق جغرافیایی معینی در امریکا صورت گرفته است (از جمله طرح منطقه شیکاگو که بیشتر جنبه فرهنگی داشت) بسیار زیاد است، لیکن هیچ کدام نتایج مورد نظر را به دنبال نداشت. یا در فرانسه، ابتکارهای پلیسی یا ابتکارهای اجتماعی - تربیتی نتایج مقطعی اندکی به همراه داشت لیکن موجب کاهش بزهکاری نشد (علی حسین نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۳ ص ۹۱).

لذا تمرکز سیستم کیفری به جای توجه به کسانی که تاکنون مرتکب جرم شده‌اند به طرف کسانی که تاکنون مرتکب جرم نشده‌اند تغییر جهت یافت.

۲-۳. پیشگیری عمومی

پیشگیری عام در یک تعریف کلاسیک به معنی این است که اجرای مجازات در مورد مجرمین باعث ترس سایرین از ارتکاب جرم و مانع ارتکاب جرم از سوی آنان گردد.

مفهوم پیشگیری به طور گسترده توسط تعدادی از فیلسوفان غربی خصوصاً فلاسفه قرون ۱۸ و ۱۹ مانند بکاریا، بنتام و فوئر باخ مورد تحلیل قرار گرفته است پیشرفت‌های فراوانی هم در مفهوم پیشگیری عمومی حاصل شده است. لیکن تا نیمه اول قرن بیستم تحقیقات تجربی چندانی در خصوص موضوع صورت نگرفته بود. در نیمه دوم قرن بیستم مسئله «بازدارندگی خاص» در تحقیقات و سیاست کیفری نمایان گردید.

باین حال پانزده تا بیست سال گذشته، تقریباً حیات مجددی برای پیشگیری عام به حساب می‌آید. چرا؟ علت این اقبال چیست؟ دلیل روشن رنسانس پیشگیری

عمومی سرخوردگی از تأثیر اقدامات بازدارنده خاص و مدرن که در مقابل اصلاح و بازپروری بزهکار است هست (حسین آقایی، ۱۳۸۱، ش ۴۱، ص ۱۶۳-۱۶۵)

پیشگیری عمومی در ارتباط با کل جامعه است و مسائل، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی را در بر می گیرد:

پیشگیری عمومی را می توان شامل موارد زیر دانست:

۱. ایجاد یک فرهنگ مناسب و مستقل و غیر وابسته
۲. اجرای یک سیاست درست اقتصادی در جهت ریشه کنی فقر و تأمین مالی تمام اقشار فقیر و تهیدست که رقم بسیار بالای را در میان کل بزهکاران تشکیل می دهد.

۳. جلوگیری از مهاجرت روستائیان به شهرها.

۴. تأمین امکانات رفاهی و بهداشتی.

۵. تأمین بیمه های بهداشتی برای مردم کم درآمد.

۶. توسعه آموزش و سوادآموزی در کل کشور.

۷. تهیه مسکن ارزان.

۸. از بین بردن بیکاری.

در یک کلام؛ اعمال سیاستی که بتواند عدالت اجتماعی را در تمام ابعاد جامعه حاکم کند (علی نجفی توانا، ۱۳۹۱، ص ۶۳-۶۴).

علی رغم فعالیت های وسیع و جدی در مورد پیشگیری عمومی هنوز سؤال زیر که بارها تکرار می شود جواب داده نشده است (حسین آقایی، ۱۳۸۱، ش ۴۱، ص ۱۶۵).

آیا پیشگیری وضعی رؤیاست یا واقعیت؟

استاد ژرژ پیکا در کتاب جرم شناسی اذعان می دارد: باوجود این، کارایی این شکل ابتدایی پیشگیری مشروعا مورد بحث است و آشکارا مورد اعتراض قرار گرفته است...
 باین همه «پیشگیری» پیشرفت اندکی داشته است. آیا می توان گفت که بیشتر یک تجمل بوده تا یک ضرورت؟ (ژرژ پیکا، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۰، ص ۱۱۳).

هیچ کدام از مطالعات تجربی که تاکنون صورت گرفته نتوانسته اند راه حل مشکل

را ارائه نمایند. حتی طرفداران و مخالفان پیشگیری عمومی عقیده دارند که پیشگیری عمومی در تئوری و عمل قطعات یک ترکیب کاملاً پیچیده است.

با توجه به این پیچیدگی، سؤال درباره این که چیزی به نام پیشگیری عمومی وجود دارد یا خیر؟ بی معناست؛ زیرا پیشگیری عمومی یک چیز نیست بلکه خیلی چیزهاست.

بنابراین به وضوح مهم است تا بین آثار و درجات مختلف پیشگیری و اشکال و مراحل قانون گذاری، قانون و اجرای آن در جوامع مختلف بر اشکال مختلف رفتار بر روی افراد متفاوت در شرایط مختلف تفاوت و تمییز قائل شد. با وجود این، یک تفاوت دیگر بین سطوح عمومی و سطح فردی پیشگیری وجود دارد.

برای مثال، باید بین اثر پیشگیرانه عمومی از اعمال مجازات در یک جامعه معین، در یک زمان معین و در ارتباط با جرم معین از یک طرف و اثر پیشگیرانه مجازات، ضمانت اجرای معین و غیره به هیچ وجه اثر بازدارندگی اصلی مربوط به این مسئله است که قانون، نوع نظارت، مجازات، ضمانت اجرای معین و غیره به هیچ وجه اثر بازدارنده عمومی ندارند

موافقان و مخالفان پیشگیری عمومی در تحلیل مفهوم آن به این نکات توجه کرده اند:

۱. حقیقتاً در برخی شرایط، پیشگیری عمومی وجود ندارد.
۲. در برخی شرایط، پیشگیری عمومی کاربرد ندارد یا کاربرد کمی دارد
۳. این نوع از پیشگیری هرگز به عنوان اساس منحصر برای تصمیمات، در هر سطحی از سیستم عدالت کیفری نبوده است.
۴. پیشگیری عمومی مبتنی بر حقوق کیفری تنها راه پیشگیری از رفتار نامطلوب نیست (حسین آقایی، همان، ص ۱۶۷).

۳-۳. پیشگیری اختصاصی

این پیشگیری مبتنی بر انجام اقداماتی است که قبل یا بعد از ارتکاب جرم صورت می‌گیرد و هدف آن مبارزه با انگیزه‌ها و علل بزهکاری، بازپروری مجرم و امحاء عوامل و انگیزه‌های آن است.

در حقیقت پیشگیری اختصاصی، مسکن برای تسکین درد و جلوگیری از پیشرفت آن بوده و عمدتاً در کوتاه‌مدت مفید است.

این نوع پیشگیری می‌تواند شامل

۱. مبارزه با اعتیاد الکلیسم

۲. جمع‌آوری اطفال بی‌سرپرست و اسکان آن‌ها در مؤسسات تربیتی و

کارآموزی

۳. خارج کردن فرزندان از خانواده‌های که والدین آن‌ها به دلیل فساد اخلاقی یا

عدم توانایی قادر به تربیت صحیح فرزندان خود نیستند و نگهداری آن‌ها در مراکز فوق‌الذکر.

۳. مراقبت از افرادی که در حالت قبل از ارتکاب جرم قرار دارند و نگهداری آن‌ها

در مراکزی که امکانات بازسازی و سازگار نمودن افراد را دارند.

۴. بستن مراکز اشاعه فحشا و فساد و...

حقوق کیفری با توسل به اصل آزادی فردی که اصل مقدس و قابل احترامی است

با اجرای برخی از اقدامات فوق به دلیل بیم تضییع حقوق طبیعی افراد مخالفت

می‌ورزد. ولی در عمل در سال‌های اخیر در این زمینه حقوق جزا انعطاف قابل توجه‌ای

از خود نشان داده است؛ مثل:

۱. منع از رانندگی در حال مستی

۲. جمع‌آوری ولگردان و بستن اماکن مستعد فساد و فحشا و... از آن جمله است

(علی نجفی توانا، جرم‌شناسی، ۱۳۹۱، ص ۶۴-۶۵).

۳-۴. پیشگیری وضعی

این نوع پیشگیری که به صورت علمی در دهه ۱۹۸۰ در کشور انگلستان مطرح شد، با توجه به شرایط بزهکار، نوع جرائم، اهداف و موضوعات جرم و خصوصیات بزه دیده، اقداماتی را به اجرا می‌گذارد که فرایند آن‌ها از بین رفتن و یا تضعیف موقعیت‌ها و فرصت‌های ارتکاب جرم خواهد شد.

این اقدامات در نتیجه موجب انصراف بسیاری از افراد از روی آوردن به جرم و انقطاع مراحل ارتکاب جرم خواهد شد.

در این شیوه مدیریت پیشگیری از جرم با تغییر و اصلاح روش زندگی افراد، محیط سکونت آنان، هدف خنثی‌سازی عملیات مجرمانه را دارد.

۳-۴-۱. هدف از پیشگیری وضعی

می‌توان گفت که: هدف از پیش‌گیری وضعی، ایجاد وضعیتی است که در آن مجرم به‌رغم تصمیم به ارتکاب عمل مجرمانه، از محقق نمودن قصد خود ناتوان گردد. این نوع پیش‌گیری با سه امر مرتبط است: بزه‌کار، بزه دیده و اوضاع و احوال و محیط ارتکاب جرم. بزه‌کار به‌عنوان محور اصلی جریان وقوع عمل مجرمانه در طول تاریخ هدف مبارزه کیفی علیه پدیده‌ی مجرمانه بوده است. در دوره‌ی انسانی و دادگستری عمومی همیشه بزه‌کار به‌عنوان محور شرارت و بزه‌کاری مورد توجه واقع شده (مهدی کی‌نیا، مبانی جرم‌شناسی، بیتا، ص ۱۶).

۳-۴-۲. موارد پیشگیری وضعی

پیشگیری وضعی را می‌توان در قالب موارد ذیل عملیاتی نمود.

۳-۴-۲-۱. نظارت و مراقبت

مکان‌های که در آنجا جرائم ارتکاب می‌یابد و یا احتمال دارد که تحقق یابد، توسط نگهبانان ساختمان، مأموران نظارتی، اعضای نیروی پلیس، مأموران امنیتی و... نظارت و مراقبت شوند

از وسایل و تجهیزات متعدد به منظور کشف جرائم اقدامات متعددی که بر اساس سوءنیت و غرض ورزی ارتکاب یافته‌اند استفاده می‌شود: تلویزیون‌های مدار بسته، دستگاه‌های نظارتی، ضبط ویدئویی خودکار، دستگاه‌های هشداردهنده، استفاده از برچسب‌های الکتریکی هشداردهنده بر روی کالاها و... (علی نجفی توانا، همان).

۳-۴-۲. استفاده از موانع فیزیکی

مثل نرده یا حصار، درب‌های مجهز به حفاظ فلزی، ویتترین‌های ضدگلوله، گاوصندوق‌ها، استفاده از قفل فرمان و دزدگیر در اتومبیل‌ها، استفاده از درب‌های فلزیاب در بانک‌ها و غیره از همگی این ابزار و وسایل به منظور پیشگیری از اعمال بزهکار استفاده می‌شود، در حقیقت هدف این است که دشواری و خطرات احتمالی ارتکاب جرائم را افزایش داده و به این وسیله امکان ارتکاب جرائم را به حداقل برسانیم.

۳-۴-۳. کنترل کردن

هدف این است که جلوی تعدی و تجاوز گرفته شود و مانع ایجاد مزاحمت توسط بزهکار شوند. بدین منظور رفت‌وآمد به یک منطقه خاص کنترل می‌شود اگر لازم است اجازه ورود و خروج صادرشده و آن‌ها را کنترل می‌کنند. به کمک امکاناتی نظیر ایجاد پست‌های نگهبانی، استفاده از کد و رمزهای خاص، صدور کارت‌های مغناطیسی مخصوص ورود و خروج، امکان ارتکاب جرم را به حداقل می‌رسانند.

۳-۴-۴. تغییر دادن مسیر

دور کردن بزهکاران از اهداف احتمالی. این کار مانع می‌شود از اینکه بزهکار به صورت اتفاقی یا برحسب تصادف با بزه دیدگان احتمالی و اهداف قابل توجه برخورد پیدا کند، برای این کار محیط فیزیکی، برنامه زمانی و یا عادات خاص زندگی ایشان را تغییر می‌دهند. برای نمونه، محل برخی استادیوم‌های خاص فوتبال

را که در معرض هولیگانیس یا آشوب طلبان فوتبال قرار دارد تغییر می دهند به گونه ای که طرفداران دو تیم در کنار همدیگر قرار نگیرند.

۳-۴-۲-۵. حذف یا کاهش منافع احتمالی ارتکاب یک جرم.

برای نمونه صندوقداران در صندوق های خود کمترین میزان پول ممکن را نگه داری می کنند و رانندگان اتوبوس بلیت های اضافی را نزد خود نگه نمی دارند، قطعات لوازم یدکی اتومبیل را علامت گذاری می کنند، این کار باعث می شود که دوباره فروختن آن مشکل شود (علی صفاری، ۱۳۸۰، ص ۲۹۶).

۳-۴-۲-۶. اعمال محدودیت و کنترل های بیشتر

برای حمل سلاح گرم و دیگر وسایلی که می توان از آن ها برای ارتکاب جرائم استفاده نمود، برای مثال، ثابت شده است که بازرسی بدنی و استفاده از فلزیاب در فرودگاه ها می تواند از بسیاری از هواپیماربابی ها جلوگیری کند (موریس کسن، مترجم، میر روح الله، ۱۳۸۵، ص ۲۲۳-۲۲۵).

۴. اصلاح و درمان مجرمین

بعد از تشخیص، درمان از اساسی ترین دغدغه های جرم شناسان است. چون هدف اصلی اصلاح و باز اجتماعی کردن بزهکار و بازگرداندن وی به دامن جامعه هست (رضا نوبهار، ۱۳۸۳، ص ۲۱۷).

۴-۱. تعریف درمان

درمان بزهکاران به تاریخ معاصر جرم شناسی گره خورده است و به معنای شناخت کلیه استعداد های و شایستگی های مجرمان است تا بتوان با این آگاهی به درمان آن ها پرداخت (همان، ص ۲۱۸).

۲-۴. اصول درمان

درمان به دور روش عمومی و اختصاصی تقسیم می‌گردد. در روش عمومی درمان باسیاست جنایی در ارتباط است و بخشی از این سیاست می‌گردد چون همه سازمان‌های دولتی و غیردولتی را دربرمی‌گیرد حتی مردم عادی نقش چشم‌گیری در درمان دارند. در این روش اصول درمان بر پایه سیاست‌گذاری دقیق دولت و همچنین آموزش شهروندان که بتوانند به بازگرداندن مجرمین به آغوش جامعه مؤثر باشند استوار است. اما در روش اختصاصی زندان و ندامتگاه‌ها به‌عنوان مرکز اصلی درمان موردتوجه است (همان، ص ۲۱۹).

۳-۴. وسایل موردنیاز و روش‌های درمان

برای شروع درمان به ابزارهای نیاز است که به توضیح آن‌ها می‌پردازیم

۱-۳-۴. وسایل مادی

در معالجه بزهکاران وسایل مادی نقش حیاتی دارد و باید محیط بهداشتی، کادر مجهز، آماده و آزموده و شایسته با لوازم طبی، روانی و اجتماعی، آماده و فراهم باشد، در این روش باید نقش درمان در زندان را موردتوجه بیشتری قرارداد.

۲-۳-۴. امکانات قضائی واداری

برای درمان مجرمین باید سیستم قضائی نهایت همکاری را مبذول دارند و زمینه را برای درمان سریع‌تر و بهتر از هر جهت فراهم نمایند و کاغذبازی‌های بیهوده مهارشده؛ و همین‌طور به شکایات زندانیان و نگرانی‌های آن‌ها در محیط زندان به‌سرعت رسیدگی شود.

۳-۳-۴. امکانات فنی

آشنای به آخرین تحولات در شناخت نارسائی‌های بزهکاران از نظر روانی، طبی و اجتماعی، احتیاج به وسایل مدرن و مجهز برای آزمایش‌های گوناگون دارد که در

زندانی‌های جدید برای معالجه به کار می‌رود.

امام برای درمان روش‌های مختلفی وجود دارد مثل جراحی طبی، تربیتی، روانکاو و روش‌های دیگری که می‌توانند در تغییر روش بزهکاران مؤثر باشند، چون آموزش‌های ضروری و لازم، ایجاد زمینه‌های اخلاقی و مذهبی، امکان ملاقات محکومان با خانواده خو و امکان استفاده از آزادی‌های کوتاه‌مدت و تجربه این آزادی‌ها جهت بررسی آزادی‌های مجدد، برخورد‌های انسانی با محکومان و توجه به شخصیت افراد بزهکار.

در ارزیابی روش‌های یادشده نباید دچار اشتباه شد زیرا اهمیت هریک از آن‌ها وابسته به نتایجی است که عاید می‌شود و این نتایج باید از نگاه علمی مورد بررسی قرار گیرد تأثیر هریک سنجیده شود که تا چه حد در اصلاح مجرمین مؤثر است قبل از ظهور جرم‌شناسی، مجرم ماده‌ای بود در اختیار زندان و زندانبان‌های که او را تحقیر، سرزنش و تنبیه می‌کردند و چه بسا کرامت انسانی وی را نادیده گرفته با ابزارهای مختلف و بار ورزش‌های غیرانسانی به شکنجه وی می‌پرداختند که چه بسا در خور آن شکنجه‌ها نبود و بزهکاران حق هیچ مقاومتی نداشتند و هیچ‌کسی به فریاد آن‌ها نمی‌رسید و جامعه نیز از کمک کردن به آنان دریغ می‌کرد.

با بارور شدن جرم‌شناسی، توجه به شخص و به مرتبه انسانی بزهکار و احترام به وجود او نه در حد یک شیء بلکه در حد یک انسان، باعث شد که اولاً دیگر زندانبان‌ها به تنهایی حاکم بر سرنوشت مجرمین نباشند و افراد دیگری به محیط زندان قدم بگذارند و تحت عنوان جرم‌شناس و روانشناس، روانکاو و مددکار اجتماعی مجرم را یاری کنند؛ ثانیاً زندان از محیط مجازات و شکنجه به محیط اصلاح، تربیت و درمان تغییر حالت دهد.

خلاصه این‌که درمان با قلمرو وسیع خود امکان بازگشت بزهکاران را به جامعه فراهم می‌کند مشروط بر این‌که درمان‌کنندگان آگاه، ابزار درمانی کافی و محله‌ای درمان بخصوص در مجازات سالب آزادی منطبق با معیارهای صحیح و دقیق باشد، اما در هر حال استعداد و آمادگی مجرمین برای پذیرش درمان از شرایط اساسی معالجه بزهکاران است. در عین حال نباید مفهوم موسع درمان را با توجه به کلیه ساختارها

و سازمان‌های اجتماعی فراموش کرد. درمان صحیح می‌تواند به پیشگیری از وقوع جرم بیانجامد و بزهکاری را در حد قابل توجهی مهار کند (همان، ص ۲۲۱-۲۲۳).

۵. نتیجه

هرچند جامعه‌پذیر نمودن مجرمین کار دشواری است اما می‌توان با به‌کارگیری راه‌حل‌های که توسط جرم‌شناسی ارائه شده است تا حدی آمار جنایت را پائین آورده و به اصلاح و درمان بزهکاران پرداخت. پیشگیری وضعی از طریق مراقبت و نظارت بر مجرمین، موانع فیزیکی، کنترل با دوربین‌های مدار بسته، تغییر دادن مسیر انحرافات انجام می‌گیرد و از سوی دیگر با درمان مجرمین می‌توان زمینه بازگشت آنان را به جامعه فراهم کرد چون هیچ مجرم فطری وجود ندارد و امکان درمان هر مجرمی وجود دارد.

۶. فهرست منابع

۱. قرآن کریم
۲. آقایی، حسین، مجله حقوق دادگستری، ۱۳۸۱.
۳. امیل دورکیم، تقسیم‌کار اجتماعی، ترجمه باقر برهام، ۱۳۶۹.
۴. تاج‌زمان، دانش، مجرم کیست جرم‌شناسی چیست، تهران، مؤسسه کیهان، ۱۳۶۴.
۵. تیموری، خیرالله، ۱۳۷۸، درآمدی بر پیشگیری از وقوع جرم، مجله حقوق دادگستری، دوره ۶۳ ش ۲۶.
۶. جولیس گولد و ویلیام کولب، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر پرهام و دیگران، تهران، مازیار، ۱۳۷۶.
۷. دهخدا، علی‌اکبر، لغت‌نامه دهخدا، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.
۸. ریموندکسن، جرم‌شناسی کاربردی، مترجم، مهدی کی‌نیا، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۴.
۹. ژرژ پیکا، جرم‌شناسی، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، تهران، انتشارات

- دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۰.
۱۰. صفاری، علی، ۱۳۸۰، مبانی نظری پیشگیری از وقوع جرم، مجله تحقیقات حقوقی دوره ۴، شماره ۳۳-۳۴ دانشگاه شهید بهشتی.
 ۱۱. عابدی میانجی، محمد، وظایف دولت در پیشگیری از جرم، قم، نورالسجاد، ۱۳۸۸.
 ۱۲. غررالاحکم، فصل بیست و هفتم.
 ۱۳. فرجی، حمید، مبانی نظری پیشگیری، سایت حقوق جزا و جرم‌شناسی ایران.
 ۱۴. قانون مجازات اسلامی مصوب ۲۱ تیرماه ۱۳۶۱.
 ۱۵. قطبی، محمد، علل ارتکاب جرم از منظر اسلام، ماهنامه اصلاح و تربیت، ۱۳۸۷، ش ۷۴.
 ۱۶. کی نیا، مهدی، مبانی جرم‌شناسی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، بیتا.
 ۱۷. محمد معین، فرهنگ فارسی عمید، تهران، امیرکبیر بیتا.
 ۱۸. موریس کسن، اصول جرم‌شناسی، مترجم، میر روح‌الله صدیق، تهران، دادگستر، ۱۳۸۵.
 ۱۹. میر خلیلی، سید محمود، پیشگیری وضعی ویژگی‌ها و تدابیر و اهداف آن، سایت حقوق جزا و جرم‌شناسی ایران.
 ۲۰. عبد الواحد بن محمد، محقق / مصحح: رجائی، سید مهدی، غررالاحکم و درر الکلم، تمیمی آمدی، دارالکتاب الاسلامی، قم، ۱۴۱۰ ق، چاپ دوم.
 ۲۱. میر خلیلی، سید محمود، جرم‌شناسی، قم، مرکز تخصصی حقوق قضای اسلامی، بیتا.
 ۲۲. نجفی ابرندآبادی، علی حسین، دانشنامه جرم‌شناسی، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۳.
 ۲۳. نجفی توانا، علی، جرم‌شناسی، تهران، آموزش سنجش، چاپ پانزدهم، ۱۳۹۱.
 ۲۴. نوبهار، رضا، زمینه جرم‌شناسی، تهران، گنج دانش، ۱۳۸۳.

Nasim Kowsar

Scientific Quarterly

- Solutions to prevent delinquency and reform criminals
- Probative value of electronic evidence in Iranian and Afghan law...
- Jurisprudential review of circumcision condition in Tawaf
- The crime of theft and its punishment from the perspective of Islamic jurisprudence
- The theory of sanctity of Jihad before the rise of Hazrat Mahdi
- Essay on Jihad/ Gurban Ali Hakimi
- Blessing-making and blessing-burning factors in the Holy Quran